

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — **egyes szám ára** 12 kr. — **Hirdetések díja** száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

Genfi nagy gyűlés a vasárnap ügyében.

A vasárnap nyugalma és megszenteléséért alakult Társaság Genfben a Szentpéter Kaszinó termében 1878. június 18-dikán tartotta tizennegyedik nagy gyűlését. A nagy 8 ad rétű, 55 lapnyi francia 13-ik tudósítás — mit e Lap tisztelt szerkesztője még szeptember hóban saját birtokomul volt szives küldeni, azon fe szolítással, hogy arról e Lap számára bőven irjak — a vasárnapot megszentelő genfi és a helvét központi választmányoknak, valamint a nemzetközi szövetségnek munkálkodásáról is főbb vonásokban szól. E nyomon vázolandom az eredményt. — A nagy gyűlésen a társaság számos barátai jelentek meg Genf, Helvécia és Franciaországból. Jelen voltak a város és környéke több lelkészei is, és Laharpe hittanár, mint a genfi evangyeliomi társulat küldöttje; Heriod lelkész pedig Fleurierből a neuchатели vasárnapot megtartó társaságot képviselte.

Lombárd Sándor elnök felhívására Roehrich lelkész alelnök megnyitja a gyűlést imával; Deluz felolvassa Jer. XXXIV. 8—22. verseit; a gyűlés pedig élénkli a vasárnapi hymnus két versét, a mi nyelvünkön versbe nem szedve ilyen formán hangzik: „Isten az, a ki azt akarta, hogy a fáradság és gond ránk nézve minden héten előjőjenek; de van nyugalom munkánk után. Legyünk hálásak: ez az Ur napja! Mily szent biztosság az Isten népére nézve! A szenvedés napjait fel kell váltani a békének, s ez az egek nyugalma, a Megváltó szerelmében, az örök vasárnap, az Ur igaz napja!“

Ezután az elnök Lombárd Sándor beszélt, előre bocsátván e megszólítást: Hölgyeim és Uraim! Elmondja, hogy 17 éve áll fenn a társaság, mely keletkezésekor kicsiny és gyenge volt, de megnövekedett s már messze terjeszti tevékenységét s hatását; miért, mint Isten látható áldásáért, Ő neki ad hálát. Felemlíti a viszontagságokat is, melyek a társaságot nemes törekvésében gátolták, legalaposabb reményeit meghiusították. A szövetségi kamarákban is vereséget szenvedtek. Főképp a közönyösséget vádolja.

De mind ennek daczára is vannak felbátorítások; hanem előbb szól a nehézségekről. A mire törekesznek, a hit munkája, nehéz, és célját tekintve, merész munka. Ez társadalmi reform, oly reform, mely, a szerint a mint fel-fogják, rendeltetve van az erkölcsöket áthatni, az ipar szokásait módosítani, munkálni az egyének, családok és népségekre, és mindenek felett oly munka, mely, mint Monod tanár mondja, mindinkább az egyházé tartozik lenni.

És mégis — folytatja — sokan annak vezetői közül és következőkép nyájak nagy része is mily közönyösök sőt gunyolódók! Nagy résznél fő akadály a világi érdek; de mit mondjunk az igaz keresztyének meggondolatlanságáról. Sokan, hogy magukat igazolják, a hamis szellemisség azon vészes eszméje mögé vonulnak, mely minden napból vasárnapot köteles csinálni. Hivatkoznak ily alkalommal Pál levelei némely helyeire: Róm. XIV. 5. és 6. Gal. IV. 10. Kol. II. 16, melyekben Pál a zsidókat felmenti a Mózes törvényében megszentelt napok, hónapok és évek megtartásától. De itt Pál a zsidókat csupán a kettős ünnepléstől, a régi szombat és a Krisztus feltámadása napjának megünneplésétől menti fel. Hiszen ő maga is megünneplelte a vasárnapot: Csel. XX. 7. 1. Kor. XVI. 2. Csatlakozott tehát Sz. Jánossal és másokkal azon mozgalomhoz, mely ama pünkösztől fogva, ezen ünneplés által, egyetemesen vitte az egyházat ünnepélyes elkezdésére azon kornak, „melyben mindenek megújulnak.“

Ezután hosszasan érvel az Irás alapján a határtalan keresztyéni szabadság ügyvédei ellen, felemlítve Jézus ama szavait, hogy ő nem jött eltörölni a Törvényt és prófétákat, hanem betölteni; hogy a negyedik parancs erkölcsi törvény és megerősítője a világ kezdetén megalapított rendnek; s annak eltörlése a többi kilencznek elerőtlenítése s megsemmisítése a mindent összegező ama nagy parancsnak: „Szeressed a te Uradat Istenedet“... S itt idézi Gasparin gróf ama szavait: „ha a keresztyén nincs a törvény a l a t t; de inkább mint valaha a törvénnyel van.“

Egyébiránt — mond — a kegyelem és keresztyéni szabadság apostola így szól: hogy nem kell innen alkal-

mat venni a test szerinti életre (Gal. V. 13), és hogy ova-
kodni kell, hogy ne adjon senki a maga felebarátjának al-
kalmat a vétkezésre s ne legyen botránnyul. (Róm. XIV.
13.) De nem ezt teszi-é az, a ki vasárnapon szabadságot
veszen magának embertársát elszolgáztatni, vagy a ki an-
nak gyászos példaul van? És nincs-e ártalmára a test és
léleknek — az egészségtan és tapasztalat szerint — a he-
tedik nap megszentelt nyugalma elhagyása?

Azonban ő — mond — épen nem apostola a forma-
lismusnak; de követi Jézust a szombat urát, kinek egye-
dül van joga módosítani a negyedik parancsban megjelölt
tilalmak szigorú alkalmazását. A mit ő tett is, megenged-
vén a törvény mellőzését a szeretet munkáinak és a kény-
szerűségnek eseteiben, valamint azon esetekben is, melyek
az ő szolgálatát illetik, mint a lelkipásztorok, evangélisták
és minden az Urért munkálkodók foglalkozásai. (Ján. V.
8. és 9.)

Ezután — mint magát kifejezi — szabadságot vesz
magának felemlíteni azt, a mit egy barátjának irt azon al-
kalmat, midőn protestans politikai, helytelenül napi
lapnak mondott lap Franciaországban alapítása czéloz-
tatott, hogy t. i. nekünk evangéliomi protestánsoknak ki
kell mutatnunk a hitetlenek és közönyösök előtt az Ur
napja iránti tiszteletünket: hogy a lap, mely a mi elvein-
ket hirdeti, ne olyan legyen, mint a párisi sajtó nagy or-
ganumai, melyek a körülök foglalkozó személyekre sem-
mit sem adnak; — más szóval, hogy a Nagy-Britannia, az
Egyesült államok és Helvézia példája szerint, legyen a
lap nem hét, hanem hat napi lap; és hogy a lap befolyása
ezzel semmit nem veszten. Hivatkozik a régi hugenották
örökségül hagyott nyilatkozataira is.

Igen — folytatja — ismételve erősen állítom, hogy
mig a hívők nem lesznek következetesek a reformáció ál-
tal szilárdul megalapított elvekhez; — mig a vasárnap a
protestantismus külső nyilatkozataiban nem tiszteltetik:
bárkinek is joga van hitünk őszinteségében nem hinni és
minden beszédeink s iratainkról így szólani: „sunt verba
et voces.“

Hanem ideje, hogy a tényekről szóljunk. Ezek —
mond — elég tanuságosak, s ezért méltók a figyelemre;
s többszörösen megerősítik, hogy, ha néha káromoltak s
félreértettek is bennünket, de még sem vagyunk elhagyat-
va. Láthatók itt az Isten országa eljövételét hirdető haj-
nal első s halovány sugárai. Sok tartományokban mutat-
kozik a lelkiismeretnek ha nem is mély, de eléggé általá-
nos felébredése a vasárnap jogai iránt, — felébredése azon
lelkiismeretnek, mely bódol mindennek, a mi jó, helyes és
tisztességes. S ez azon felébredés, mely nemcsak hitsorso-
sainknál, hanem nagy számú katolikusoknál is jelezhető.
Ezek közül egy, Franciaországban magas közhivatalban
levő mérnök és hasznos segítőnk azon munkáinkban, me-

lyek a vasutaknál alkalmazottak sorsa javítását illetik,
legközelebb következő sorokat írta: „Remélem, hogy
Isten segedelmével ugyanazon munka minden munkásai-
nak közös törekvései végre legyőzik némelyeknél a köz-
önyt, másoknál az előítéleteket és egy, habár kicsiny lé-
pést tételnek azon üdvös dologhoz, mit a vallás, az anyagi
érdekek és a józan ész egyiránt ajánlnak.“

Ezután a szó átadatott Deluz urnak, hogy előter-
jeszse azon vasárnapi különböző társulatok munkáit, me-
lyeknek ő titkára. A megszólítás: Hölgyeim és Uraim!
után Deluz idézi egy kitünő keresztyén ama szavait:
„Mig uralomra nem birtuk emelni népünkönél azon érzést,
hogy a vasárnap nem csak vallási ügy, hanem a polgári
rend ügye is: addig semmire sem megyünk annál.“ Ez a
beszéd, melyet a kitünő neuchатели tanár (Godet) hozott
fel a genfi evangéliomi szövetség nagy gyűlésén, tökélete-
sen igaz, és azt a jeles tanár mélyen érezte, mert mindjárt
ezt tette utána: „Tehát a nép meggyőződését egészen át
kell alakítani e pontra nézve; ez az a cél, melyet a va-
sárnapi társulatok maguk elébe tehetnek és kell is tenni-
ök.“ Igen — folytatja Deluz — a mi ügyünk, ha vallási
annyiban, a mennyiben az egyház jövőjét érinti és meg-
könnyíti a keresztyéni igazságok előhaladását, — mondom,
a mi ügyünk a polgári rend ügye is; ez társadalmi kérdés
a cél teljes erejében, mert a milyenek a vasárna-
pok, olyanok az egyének, a családok és olyan
a nép.

Tehát — mond folytatva Deluz — miként a mult-
ban, törekedünk a közvéleményt meggyőzni a vasárnap
megtartásából folyó sok különböző hasznok felől. Mit tet-
tünk erre a multban? Ezt kell önök elébe terjesztenem,
át futván gyorsan a genfi társaság, a helvét társaság köz-
ponti választmánya s végre a nemzetközi szövetség végre-
hajtó választmánya munkásságának mezein.

(Folytatása köv.)

K ö n y v e s J á n o s .*)

Szociál-mozgalmak.

A német birodalmi gyűlés együtt ül — Berlin (IV.
v. k.), Dresda, Stollberg, Glauchau, Elberfeld, Mittweida,
Freiberg (S.), Zschopau és Boroszló egy-egy, összesen 9
szociál-demokrata képviselője tanácskozik ott képviselő-
társaival a szociál-demokraták ellen alkotandó (kivételes)
törvények fölött. — Németország e tekintetben is a hala-
dás hazája, mert Görögországot kivéve, — hol az utolsó

*) Tartozunk a történeti igazság érdekében felemlíteni,
hogy irodalmi téren a vasárnap ügynek hazánkban egyik első
lendítést a „vasárnap és munkás osztályok“ magyarra fordítója
nt. Könyves János lelkész ur tette. Szent ügyet hord szívé-
n, fogadja nyilván ezért az én kegyeletes tiszteletem kifejezését, s
hálás köszönetemet azért is, hogy Lapunkat s az irodalmat a
magasztos téren buzgón támogatta. Szerkesztő.

évben egy szociál demokráta választatott be a népképviselőbe, csak Németországban sikerült eddig a szociál-demokratának bejutni a parlamentbe. — Közigazgatási hivatalokban, egyházasági testületekben ülnek itt évek óta szociál-demokraták. — A földmivelők, kézművesek, hivatalnokok, tanulók, katonák s a tudomány emberei közt folyton növekszik számuk. — Vakmerőségük nem ismer korlátot. — A „Berl. Fr. Pr.“ című szociál-demokrata lap egyik számában szokott cynicus modorban azon felhívással lép az illető egyházi hatóságok elé, hogy templomaikat engedjék át jó pénzért a szociál-demokratáknak gyűléskezési helyül. — E felhívás végén egész frivolitással jegyzi meg, hogy „az egyházi a gyűlés tartama alatt még sört is mérhet, és ez is csak hoz valami hasznot az egyháznak.“ — Nagy tévedés, ha a német szabadelvű politika kivételes törvényekkel akar elnyomni egy pártot, mely maholnap a nemzet nyakára nő, a helyett, hogy nem pártok, de bűnös üzelmek s gonosztettek ellen intézkednék szigorubb s általános kötelező és ható törvényekkel.

A szociális kérdés a jelenkor legkomolyabb kérdése; — melynek nem csak gazdasági, hanem politikai és vallásos jelentősége is van. — Igaz, hogy Angliában inkább a gazdaság, Olasz és Spanyolországban inkább a politika terén folytatja üzelmét a szociál-demokrácia, de az is igaz, hogy a hol e mozgalom legjobb virágában van, — Németországban az egyházba is becsempésztetett, s iszonyodva látják a vallás hívei az ő pusztító s mindent megsemmisítő hatását. — A köz- és magánélet mezején makacs következetességgel fáradoznak a szociálisták a gazdasági, politikai, vallásos, sőt a családi élet gyökeres átalakításán. — Nagy a cél, de tagadhatatlanul nagy a lelkesedés, az áldozatkészség s a meg nem szünő izgatás is a mozgalom vezetőinél. — A nagy számú sajtóképviselő, a társulati egységes szervezet, a fegyelem s az általok választott hatóságok s ezek határozatai iránti engedelmisség: ezek viszik elébb diadalmasan a szociál-demokrácia zászlóját.

Nincs Európának oly tartománya, hova a szociálizmus már be ne hatolt volna. — Itt is, ott is már komolyan aggasztja a kormányokat. — Angolország a szociális harcok, küzdelmek ősi fészke, hol hatalmas eszközökkel rendelkező ipar-társulatok kezdenek szervezkedni, és pedig nem csak gazdasági, hanem politikai célból is. — A kontinens munkás egyleteivel nemzetközi szövetség létrehozása végett összeköttetésbe léptek. — Franciaországban a Kommün véres elnyomása után új munkás pártok állanak elő, melyek nincsenek megelégedve a Gambetta-féle köztársasággal. — Belgium régtől fogva gócpontja volt a szociálizmusnak, s innen terjedt át a mozgalom nem rég Hollandiába is. — Dániában az egymás ellen küzdő pártok viszályai közt — különösen a nép fiainál mind nagyobb mérvet ölt e mozgalom. — Oroszhon alá van aknázva társadalmi legfelsőbb rétegéig a szociálistikus és nihilisztikus forrongások következtében. — Ausztria-Magyarországon, a birodalom két felének állandó harcza, s e soknyelvű ország nemzetiségeinek folytonos viszálya következtében a talaj a legjobban el van készítve. — Olaszországban nagy politikai tevékenységet fejtenek ki a szociálistikus elemek. — Spanyolhonban új, sajátos ez országnak megfelelő alakban az összeesküvésekben lép föl s szerepel a szociálizmus. Portugalliában oly tekintélyes számmal van képviselve, hogy hívei kongresszusokat tarthatnak. — Sveiczban sikerült kedvező gyári törvényeket alkotnia, miután a munkás párt két árnyalata egyesült. — A keleti tartomá-

nyokban Romániában, Szerbiában, az új Bulgáriában és Görögországban, a társadalmi viszonyok miatt jelentékeny befolyása van. — Svéd és Norvégországból hallunk legkevesebbet róla. — Más földrészekben, például Ausztráliában szintén gyökeret vert e mozgalom. — Egyiptomban nemzetközi párt működik. — Legnagyobb lendületet vett a szociál-demokrata mozgalom — a nagy vasuti strike óta Északamerikában. — Ugy látszik, hogy Németország mellett ezt tekintik a szociál-demokraták első izben az ő „kiválasztott örökségüknek,“ az igéret földének; e földhöz csatolnak legtöbb és legszebb reményeket. — Az egyesült államok határán túl Mexikó és Kanada földén is szépen terjednek a szociálistikus eszmék. — Áttekintve e társadalmi forrongások és mozgalmak terjedelmét, megdöbbenéssel kell tapasztalnunk és bámulnunk különösen az utóbbi években tett gyors haladását. — Könnyű felületességgel és gondatlansággal hasztalan igyekezünk azt megmagyarázni, mert így mindannyiszor egy megoldatlan talány elé jutunk. — Egyedül helyes magyarázathoz és megoldáshoz csak az vezet, ha először meggondoljuk, hogy sokan, nagyon sokon vannak immár, a kik előismerik, miszerint a mostani társadalmi létállapotok nagy része túl élte magát és e tekintetben sürgetőleg alapos reformra van szükség; másodsor nem tévesztjük szem elől, miszerint a szociál-demokrácia a szociálizmus azt hiszi, hogy a jövő az övé. — Ez az ő erejének s terjedésének titka és magyarázata.

Gazdasági, politikai és vallási kérdések megoldása vár a jövőre. — E megoldástól függ majd, hogy a nemzetek jövő fejlődése nyugodtan csöndes mederben, vagy forradalmi zavarok közt mozog-e? Nem lehet itt tagadnunk, hogy a társadalmakat ujja alakítani képes szellemi hatalommal rendelkező keresztyén egyházakra a legnehezebb, de legszebb és legfontosabb feladat vár a jövő ama kérdéseinek megoldásánál. — Különösen az evangyéliomi protestáns egyháznak, ügye szentségébe és tisztaságába vetett erős hittel s égő buzgósággal kell kifejtene összes erejét s hatalmát, hogy a közel jövőben reá váró nagy küzdelem épnek, erősnek, hűnek, lelkesedettnek, fáradhatatlannak találja, s „a jobb kor, mely után buzgó imádság epedez“ ajkainkon, így kiálthasson felé a nagy tusa végén: „Győztél“ stb.! De hogy tehetné meg e tekintetben kötelességét csak a magyar reformált egyház is, ha tág pórászon ezentul is öt felé sántikál? Egyesülnünk kell annyira, hogy egy test, egy lélek legyünk, hogy ha az egyik kar véd és munkál, ne küzdjön görcsös deliriumban önmaga ellen, vagy ne maradjon csüggve tétlenül a másik! — Ezenkívül egy kis fegyvertárra is szükségünk van. — De ime, leghatalmasabb ostromagyunk*) ez év végén már teljesen leszerelve lesz; szaklapjainkat csak a papok olvassák, protestáns szellemű napi lapunk nincs; keresztyén egyletek alakításáról, belmissió rendről s az ujabban megpendített diakonissa-intézmény felállításáról csak beszélgetünk, (annyit, a mennyi meg nem árt ugyan, de nem is használ); számítsuk ide még szegénységünket. — Aligha egy kissé szűkekén nem vagyunk fegyver dolgában! „Pedig harcolnunk kell!“ S „ha a sereg csatarendben áll“ is, ha „a trombita nem tézzen is bizonytalan zengést,“ még akkor is életszükség reánk nézve az a fegyvertár, melynek néhány darabját imént elsoroltam.

Nagy Imre
ref. lelkész Ugrán.

*) Révész Figyelmezője.

KÖNYVISMERTETÉS.

A Bölcsészeti Története.

Harmadik kötet „a Scholasztika kora.“ Kidolgozta Domonovszky Endre a n. szebeni m. k. jogakademiában a bölcsészeti nyilv. rendes tanára és a magy. akademia I. tagja. Budapest, 1878. a magy. kir. egyetemi nyomdában.

Midőn a magyar tudományos irodalom ezen újabb termékének, Domonovszky ur bölcsészeti története 3-ik — a scholasztika korát tárgyzó — kötetének bővebb ismertetésére vállalkoznám, ezzel kötelességet vélek teljesíteni a magy. tudományos cultura iránt, mely a tudomány ezen, amugy is kevésbé cultivált és mondhatnám majdnem elöitéletesen mellőzött ágában felmerült ily nevezetesebb mozzanatot a maga iránti mulasztás vádjá nélkül figyelmen kívül épen nem hagyhat; de kötelességet vélek teljesíteni egyszeremind Trefort miniszter ur, és a szerző iránt is, mint kik — az egyik ezen tudományos mű kiadásával, a másik pedig a tudomány iránt való önzetlen odaadásával és kitartó szorgalmával a tudomány oly mezején fáradozva, a melyen — tudjuk — ez idő szerint ugy a tudománypártolók, mint a mivelők számára elismerés, és babér kevés, és még ennél is kevesebb anyagi jutalom szokott teremni — a közönség részéről annyit legalább még is megérdemelnek, hogy ezen tisztán a kulturális érdekek által officiált odaadások figyelembe vétessék.

És itt alkalmat veszek magamnak megjegyezni, hogy azon olvasó közönség, mely a tudomány, mint általános emberi és mivelődési mozzam iránt csak némileg is érdekelve van, e tekintetben alig lehet megnyugodva a tudomány érdekeinek oly kezelése és képviselése iránt, mint azt magyarhoni journalistikánkban látjuk és tapasztaljuk nagyrészt azon nagyobb lapok részéről is, melyek pedig külső oekonomiájuknál fogva talán arra is volnának hivatva, hogy egy kissé tudományos lapok is lennének. és hogy ezen hivatásuknál fogva nem csak a napi eseményeknek nyitnának tért, hanem mint az általános emberi mivelődés és boldogulás figyelmes őrei, a tudomány és mivelődés bármely ágában felmerülő jelenségeket nem csak futólag registrálnák, hanem kellő tudományos méltatásban is részesítenék. Idáig a mi journalistikánk — talán kevés kivétellel — általában véve még nem jutott el.

Hiszen kérem, a mi nagy lapjaink is mily kicsiségekre kiterjesztik figyelmüket, mily gondosan összeseprik az utca porából a napi eseményeket, mily apróra felsorolják és mily nagy lábón adják fel a legkisebb érdekű híreket; szép idő, rossz idő, fiakkerló bukása, egy sétáló elcsuszamlása, aztán utcai csöcselék csoportulása, egy színész gixerje mind — mind helyet talál ama világot rengető nagy hatalom — a napi sajtó hasáiban és... utóvégre ez még jól van így, mert ennek is van olvasó közönsége.

Vagy egy brochure, melyet egy napi kérdés hamar muló buborékként felvert és szét is pattant, valamely ujdondász hangkürtjén rendesen mily nagy világeseménynyé fuvódik fel; egy akár a művészetben és tudományban, akár a társadalmi téren hirneves ember megjelenik a fővárosban, és — mily apróra elbeszéli a lapok nekünk „Vie er sich räuspert, und wie er spuckt“; és végre ez ellen sem lehet alapos kifogásunk, mert szükséges, hogy a napi sajtó hiven visszatükrözze a nap eseményeit és sensatióit. Hanem hát megjelenik egy momentuosabb mű, vagy az emberiség láthatárába belép egy új eszme,

mely jelentőségével, irányával, fellépésével mélyen belenyul az embernek vallási, erkölcsi, állami és társadalmi kérdéseibe és azon örök elveket bolygatja, melyekhez a valódi mivelődésnek és haladásnak érdekei fűződnek, és?... nos hát ez ugyanazon figyelemben részesül a lapok részéről, mint szép idő, rossz idő és fiakkerló bukása. És ez már nincs jól. Hány momentuosabb munka jelentése ott zsugorodik a napi hírek szűk hasáibanak valamely sarkán, és az ujdondász szintugy bánik el vele, mint a többiekkel, miket épen az utczáról felszedett, a nélkül, hogy annak érdemleges és tudományos megvilágosítása, vagy méltatása napi sajtónk különben oly beszédes ajkain valamikor hangot találna. „A vallás, mint az európai miveltség által már rég meghaladt álláspontra“, „az egyház, mint társadalmi és állami életünkben már elkopott, kivetni való rugó“, „a keresztyénség, mely Európa majd két ezred éves civilizatiójának az irányeszméket adta, mint az újabb természettudományok által hatálytalaná lett világelv“; újabb, újabb állam és társadalmi teoriák, mint a liberalismus licitatióján kikiáltott utolsó igérvények, és aztán „Büchner anyagelvisége“, „Vogt majom theoriája“, „Darwin evolutionalis hypothesise“, és még a kor áramlatának felszínén felbugygyant akarhány ily buborékszerű tünemény, nem ugy jött és ment-e az olvasó közönség előtt a napi sajtó bűvös panorámáján bemutatva mint a „század miveltsége“, mint a tudomány legujabb vívmánya, arra hivatva, hogy az emberiség miveltségét ezentul egészen új alapokra fektesse, és haladását más kerékvágásba zökkenesse és... mind ez történt és történik a nélkül, hogy ezen dolgok a napi sajtóban komolyabb szóra és érdemleges megvitatásra érdemesítették. Ez, mondom, nem jól van! Bizony, ki valaha e kor kulturáját és a magyar tudományt csupán napi sajtónk nyomán akarná megítélni, nem menthetné azt fel a nagyon komoly dolgokkal való felületesség, szédelgőség és könnyelmű elbánás vádjá alól!

De bocsássa meg az olvasó ezen kitérést, melyre D. ur könyvének megismertetésével alkalmat vettem. Azonnal meg fogjuk látni, hogy ennek előrebocsátása ez alkalommal nagyon idején és helyén volt. Ismertetésem tárgyához közelebb lépve, már annak küszöbén megbotlunk e három szón: középkor, bölcsészeti és scholasztika, mely e munka homlokára van írva.

Ezen szavak eszmekeapcsolatánál fogva ott áll az olvasó szeméi, a mai kor miveltségéhez, a 19-dik század felvilágosodottságához és észjárásához szokott képzelete előtt egy le-tűnt setétkor, egy antediluvianus ősvilág, mammutszerű ásata-gaival, elkorhadt eszméivel, állami és társadalmi intézményeivel; a lég nem járta, nap nem sütötte zárda czella fülledt leve-gőjével, penészlepte tudományával, meddő theologiai, philoso-phiai tépelődéseivel és álmodozásaival; és aztán, az állam auto-nom önkifejlésének canossai tragoediái, a sötét börtönfalak, a torturák, kinpadok és máglyák, melyek az egyháznál megőrzés és megvédésül hitbizományként letéteményezett isteni igazsá-gok nevében, a tudományt békóba verték, a szabad gondolat szárnyait leperzselték, és az eszmét újabb Prometheusként Róma sziklájához láncozták. Mindezek elválhatatlanul kísér-tenek, mikor a középkor gondolatvilágába és eszméi körébe akarunk behatolni. És én is — megvallom — távolról sem szoktam a keresztyénség emberies és hománistikus eszméi ki-nos vergődésének, vajadásának, és a létért való küzdelmének eme korszakát oly romantikus csendéletképekben látni, mint azt a középkort visszasovárgó romanticismus és romanis-

mus, vagy azon kor templomi félhomályáért rajongó érzélgőség feltüntetni szereti, és jól esik mellemet tele szivni az ujkor levegőjével, mely a keresztyénségnek a zárdák falai és a templomok boltozatai alól az isten szabad ege alá kiültetett humanistikus eszméit az állam, a társadalom számára megvalósítani és megtermékenyíteni igyekszik. A keresztyén civilizationnak ezen középső fejlődési kora tehát megvalljuk — meghaladt kor.

De azért, sőt annál inkább nem bir-e az érdekekkel a tudomány előtt? Ha a tudomány nem restel elfáradni a régi Assyria, Media, Egyptom, Göröghon és a régi Róma téreire, és nagy gondnal, fáradsággal, költséggel felhozza azok romjai alól egy eltemetett műveltség műveit, felbontja temető helyeit, kibetűzi siriratait, hieroglypháit, — sőt mi több, felkutatja az antediluvianus ősvilág patrifikált ásatagait, hogy azok nyomán egy már rég letűnt kor eszméibe, titkaiba behatoljon; ne sokkal inkább érdekelje-e a tudományt ezen kor, mely hozzánk oly közel áll?

(Folytatása köv.)

Ritter István.

BELFÖLD.

Magyar protestáns egyetem.

A dunántuli ev. ref. egyházkerület főtiszteletű közgyűléséhez indítványa Molnár Béla mezőföldi ev. ref. egyházmegye vil. képviselője és kerületi központi ügyvéd, budapesti lakosnak magyar protestáns egyetem felállítása tárgyában.

Főtiszteletű egyházkerületi gyűlés!

Tekintettel az országgyűlés törvényileg tett azon intézkedésére, hogy birói és ügyvédi pályára csak az léphet, ki tudori oklevelet nyert, mely intézkedés által a budapesti tudományos egyetemeni tulszaporodás mellett, autonomicus jogainkkal felállított academiáink hallgatók hiánya miatt azon helyzetbe hoztattak, hogy bezáratásuk lesz szükséges; tekintettel, hogy maga a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatási miniszter ur, Pozsony városához küldött leiratában a tulságos öszpontosítás veszélyes és célra nem vezetőségét belátva — új tudori okleveleket osztogatható egyetem felállítását látja szükségesnek; tekintve, hogy vallásszerkezetünk egyik alapját képező világiaink képeztetése az egy budapesti egyetem fenléte által meggátol-
tatik és lehetetlenítettik;

tekintettel továbbá, hogy a törvényhozás kívánalmai s a kor igényeinek megfelelő tanárokat csak külföldön képezhetünk — s végre

tekintve, hogy a magyar protestáns helv. hitvallást követő egyház, a lelkiekbeni egyöntetőség szükségességét belátva, convent es zsinat létesítésén fáradozik; de még a magasabb műveltség, a kor igényeinek megfelelő előrehaladottabb képzettségnek protestáns ifjaink által a hazabani megszerezhetése szempontjából is

Indítványozom:

Mondja ki a dunántuli ref. egyházkerület főtiszteletű közgyűlése azt, hogy a magyarhoni protestáns egyházkerületek valamelyik főiskolájának theologia, philosophia és jogi facultásokból álló protestáns egyetemmel mielőbbi emelését égető szükségnek tartja; ez értelemben nyilatkozatra keresse meg a többi egyházkerületeket, s a módoszatok kidolgozása s az előleges szervezés eszközésére egy bizottmányt nevezzen ki, mely bizottmány tagjait a többi egyházkerületekkel tudatva, az indítvány elfogadása esetében azokat is hasonlóra hívja fel; végre az

eredmény, s netáni kerületi közös intézkedések eszközésére — a bizottságnak az azonnali jelentést tegye kötelességévé.

Indokolás:

Nemzetünk s felekezetünk százados történetén alapuló, megczáfolyhatlan tény az, hogy nemzetiségünk — alkotmányos intézményeink, vallási felekezetiségünk pedig az által tarthatta fenn magát — elzárva rokonoktól annyi századon át, — hogy a felvilágosodást, tudományt hirdette folytonosan — azoknak, kik ezután vágytak — s a vallási elvekbe burkoltan a testvériség s egyéni szabadság tanait akkor, midőn a polgári szabadság utáni hajlam az üldöztetést vont maga után.

Nem kell kérkedés annak a kijelentéséhez, a mit a legnagyobb szerénység sem hallgathat el, hogy a mohácsi vész óta — annyi nyomatás és üldöztetés közt — a gálya és bitó — a kerékbe töretés és börtön rémeit megvetve, — a magyar szabadság, az alkotmányos érzület s kiválólag a nemzetiség erős bástyáját — a magyar protestáns egyház képezte. Ezen egyház volt az, a mely támaszkodva a nemzetnek igaz szerződés és törvényekre fektetett jogaira, az önkénynek is gátat vetett, s midőn egy esztergomi eszes főpap okos tanácsa oda vitte a nemzet nagyjait, hogy a százados jogait lábball tapodó udvarnak hódolva, annak uszályhordozójává szegődött fel — megtagadva történetét és jogait; midőn előkelőitől elhagyatva — a nemzet tévovázott az ut választása felett, a melyen vezetők nélkül haladnia kellett, — egy Harsányi és Séllyey volt ismét az, ki a nemzetet megtanította arra, hogy a szabadság, az alkotmány és vallásért — még a szenvedés is édes.

A példa hatott, a nemzet feléledt tespedtségéből, magyar lett, s erre egyuttal büszke is.

A protestantizmus kezébe ragadta a fegyvert, s vallása mellett, megmentette a nemzetiséget.

Ehhez hasonló esetek, ugyanazon küzdelem s végeredménnyel, e korszak után többször előjöttek csak a legközelebbi alig multban is, s a protestáns ember büszkén mondhatta el, hogy midőn vallását védelmezte, védelmezte azzal együtt nemzetiségét s alkotmányát is, — mert a kettő egymással összeforrt — s az előbbi ez utóbbi eszményített fejleménye volt.

Hogy a multban mi volt az indító ok, a mely minden magyar protestáns embert hazafivá tett; hogy az anya emléjéből szítt elvek hol nyertek megérlelést és teljes kifejlését? — azt főtiszteletű egyházkerületi gyűlés! alig szükséges felemlíteni. Hisz mindenki tudja azt, hogy iskoláink voltak azok, a melyek a felvilágosodás és szabadság elveit hirdették, iskoláink — melyek a törvények oltalma alatt szabadon tenyésztek — voltak azok az intézetek, a hol honfiaink a szabadság s emberi jogok megküzdésére kiképeztettek; s büszkén mondhatjuk ki végül, hogy iskoláinkra még felvilágosult más hitfelekezetű polgártársaink is örömmel hivatkoztak, mert azokat minden jó kutfejeül tekintették.

Hála az égnek! elmúlt az az idő, midőn a nemzet — fejedelmével — folyton önfentartásáért küzdött, ledőltek a nemzet polgárait osztályonként elválasztó falak, — a nemzet minden polgára magyarnak tarthatja magát, s a felséges fejedelem, az első magyar az annyi milliók között, a ki az alkotmány és törvényre megesküdvé, azt leginkább tiszteletben tartja.

Ezen örvendetes körülmények felemlítésével fájdalommal kell azonban megállapítanom azt, hogy az ok megszűntével megszűnt az okozat is; megszűnt a polgári nyomatás, de elhanyagoltuk a polgári szabadság védbástyáit: iskoláinkat is; ugy

hogy az igazat magunk ellenében is kimondva, szomoruan kell constatalni azt, hogy míg a multban iskoláink utólérhetlenül a jók közt az elsők voltak, jelenleg az egyenlők közt is utólérteknek számíthatjuk magunkat. A multban iskoláink voltak azok — melyekkel vallásunk elleneit legyőztük, jelenben iskoláink azok, a melyekkel vallási elleneink bennünket legyőznek.

Főtiszteletű egyházkerületi gyűlés! Ha vallásunkat, annak eredeti jellegét s hivatását a jövőre is fenn akarjuk tartani, itt az idő arra, hogy mielőbb intézkedjünk, s kérdés, hogy a mai mulasztásokat a holnapi nappal helyrehozhatjuk-e?

Szomorú — de mindennapi példák vannak előttünk, hogy a törvény által a nemzetnek átadott nevelési ügyet — a vad fanatizmus hogy ragadja magához — előttünk az idő, hogy Luther ördöge nekünk is, csak hogy más alakban, megjelenik. — Hisz csak a mult ülés jegyzőkönyvébe betekintve, rémülten kell megállapítanunk azt, hogy ezen szörny még azon szerződéses jogainkat sem átalja megtámadni, — melyeket még a legféltelenebb önkény is tiszteletben tartott; természetesen elég erélylyel, saját embereink által bontatván meg az eddig bevehetetlen bástyát.

Szomoruan kell megállapítanunk, hogy a vallási ügybuzgalom és vallásosság nem csak világiainkban, hanem egyházi férfainkban is lazul, elvesztik érzékét annak, hogy vallásunk nem csak az egyháziakban, hanem a polgáriakban is szabadságot és önállóságot tanít.

Főtiszteletű egyházkerületi gyűlés! Oly korszakot élünk, a hol az ellentétek találkoznak — az ultramontanizmus küzd a socializmussal — a világalomért. Az engem nem érdekel, — hogy melyik jut a polczra, mert egyik sem kell; hanem az igen, hogy e küzdelemben a kívülök eső más elemeket igyekszik első sorban mindegyik megsemmisíteni, magában felolvasztani, — s e küzdelemből kifolyólag van egyházunk folytonos támadásoknak egyik, ugy mint más részről kitéve.

Nem akarok most belebocsátkozni annak részletezésébe, hogy egyik, vagy másik részről mily támadásoknak vagyunk kitéve, — csak fájdalommal constatalhatom azt, hogy iskoláink aláaknázva vannak. Tudva van az, hogy mi erőnket ebben helyezzük, intézkedés történt oly irányban, hogy ezek szellemileg megdöntessenek. Törvény hozatott, hogy egy bizonyos pályára csak az léphet, a ki tudori oklevelet nyert, mert jelenleg ilyent csak a budapesti egyetem osztogathat, — a cél ezzel hogy mennyire eléretett — azt számok mutathatják, mert míg a jó emlékü pápai jogacademia jelenlegi hallgatói száma az 5 és 8 közt változik: addig a budapesti egyetem tan- és vizsgadijából csak a mult évben másfél százezer forintot felül vett be. — Azt pedig határozottan tagadom, hogy a budapesti egyetemen jobb magyar jogászt nevelnének, mint Pápán; nem is ezért, hanem önfentartási ösztönből sereglük oda ifjuságunk, a hol mindent, de magyar protestans embert számunkra nem nevelnek.

Ezen vérző sebünkért még csak fel sem szólalhatunk; még a hallgatag ellenálláshoz sem folyamodhatunk, mert hisz autonomiánk nincs sértve, — iskolákat egy helyett tizet is állíthatunk, — az illetők nem szólnak bele; azt a jogot pedig, akármily buzgó protestans embernek tartom is magamat, az államtól nem követelhetem, hogy a polgári törvényekre is kiterjesztessék autonomicus jogunk. — A polgári törvény pedig kimondja azt, hogy az — jogi pályára nem léphet, ki magyar egyetemen nyert diplomát nem mutat fel, miután pedig ilyen

a Királyhágón innen egy van, — a budapesti egyetem, — ennélfogva fiatalságunknak oda kell törekedni, hacsak étlen halni nem akar.

Elleneinknek — rendszerünk és szervezetünk kiismerésén és áttaulmányozásán alapult ezen számító terve, jogaink olyan megkerülése, a mely ellen védekezni is alig lehet, a halálos dőfést iskoláink s jövőnkéről alig fordíthatjuk el.

Ezen részletezésem kimutatta azt, hogyha rövid időn el-lenszert nem találunk — világiaink nevelését kezeinkből kiszalasztjuk, s a közellevő vészterhes időkben babérral koszoruzott veterán küzdőinknek azzal a fájdalmas érzéssel kell fejüket sirba hajtani, — hogy nem lesz — nem csak az, ki a dics-teljes zászlót megvédhesse, hanem még az sem, ki gyengülő kezeikből kivéve — azt magasan lobogtassa. Felekezetünk a maga eredeti tisztaságában pedig ez esetben nem állhat fenn, mert nem lesznek támaszai a polgári életben.

Ebből a szempontból, még ha tudományosság tekintetében nem nyernénk is semmit — nélkülözhetlenül szükséges — az egyház alkotó elemét képező világiak nevelése tekintetéből, az egyetem felállítása. De szükséges továbbá:

Vonatkozással a philosophiai részre, hogy jól képzett magyar tanárokat nevelhessünk, — ha tudományos embert akarunk — ne kelljen azt okvetlen külföldre küldeni — a hol a tudományval sok esetben magyar nemzeti érzületét és vallás-szervezetünkhozi ragaszkodását cseréli fel; — de szükséges főleg azért, hogy oly kijátszásoknak s meglepetéseknek ne legyünk középiskoláinknál kitéve, — mint a hogyan jogacademiáink megsemmisítették.

Végre a harmadik tanág, — a theologia szempontjából — a felállítás nélkülözhetlenségét, már maga ezen elnevezés kifejezi. — A magyar protestantizmus elérte, belátta szükségességét annak, hogy ellenségei ellen csak összetartással küzdhet; megpendített és munkálat alatt van a convent, s a zsinat. Ennek okvetlen következménye az egyetemi tanítás, mert eredményteljes a munka csak akkor lehet, ha a magasabb theologia egyöntetűleg tanítatik, — ez pedig hol érhető el inkább, mint a létesítendő egyetemen.

A felhozott indokok — az egyes ágakra vonatkozó, csak nagyon kis részét képezik a még előadhatóknak. Mielőtt indokolásom befejezném, a részletes ág szerinti indokolás után bátor vagyok még az egészre vonatkozó köztapasztalatu okokat a protestans egyetem felállítása szükségességének bizonyítására felhozni.

Az elvont tudományosság szempontjából azt hiszem főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! — semmi sem hathat egy nemzet jövője biztosítása, a tudomány fejlesztése, a felvilágosodás terjesztésére jobban, mint a nemes verseny. Verseny a koszorúért — az elismerésért. Az is köztudomásu dolog, hogy egy jellegűek, egy természetűek közt verseny nem fejlődhetik ki, hanem kell a közös cél kitűzése mellett — ellentétes eszközeiknek lenni, a melyekkel a küzdterre mennek. — Ismerjük a katholicizmus elveit, vérünkkel vált protestans intézményeink általunk a legjobbakkal tartatnak, szálljunk sikra a tudomány fegyvereivel, — lelkesítsen mindkettenket a hazaszeretet — az emberiség boldogítása! a nemzet ítélje aztán az érdemesebbnek a babért. — Mi módon lehetne pedig ezen nemes versenyt jobban kivinni, mintha a most felállítva levő egyetemek mellé — ezekkel párhuzamban velök hasonjogu protestans egyetem állíttatnék fel — a fájdalom nemzetünkben meghonolt pártviszály ez-

zel szaporodnék, de ez oly küzdelem lenne, mely csak üdvös és jó következményeket hozna az egészre.

Szükségesnek látom az eddig fennlevő egyetemen párhuzamosan felállítandó más irány és szellemű, — s így protestáns egyetem felállítását, — a magyar szellem és protestantizmus érdekében. — Mint fentebb, — az általános indokolásnál szerencsés voltam előadhatni, századok óta a magyar politikai irány kétféle — külföldieskedő, és tisztán magyar nemzeti irányu volt. A római katolicizmus, már vallásszervezeténél fogva — Róma levén a földön elérhető boldogság utáni vágy netovábbja — külföldieskedő volt; míg ellenben, a nemzet ezeréves alkotmány és szabadságához simult, azzal azonult protestantizmus a tiszta magyar s önálló birodalom létesítését tekinté paradicsomának, s ezért neveztetett azután a protestáns vallás magyar vallásnak.

Az országban jelenleg fenálló budapesti egyetem, — saját álláspontjából — a korszak irányát követve, zászlajára a világpolgári czimet, — jelszól a tudományok minél több ágában általános s alapos kiképzést írta. — Hogy e czélnek mennyire megfelel, — az adatok bizonyítják, — a tudományok fejlődnek, virágoznak, de nem fejlődik a lételünket biztosító tiszta magyar szellem. Tudós emberek képeztenek, — de alkotmányért, nemzeti önállóság és szabadságért lelkesülők annál kevesebben; nekünk pedig oly korszakban, midőn nemzetiségünk oly sok oldalról fenyegetve van, nem csak a magasabb és legfelsőbb intézetben ifjainkba azt kell oltani, hogy első sorban s mindenek felett magyar legyen, — hanem még az eszmélni kezdő kisedet is ebben kell felnevelni — nem feledve a költő szavait:

Teremt-e Isten több magyart?
Mig a világ, mig napja tart,
Ha mi is elfogyánk! —

Ezt pedig főtiszteletű egyházkerületi gyűlés! semmivel sem érhetjük el jobban, mint egy protestáns egyetem felállításával. Legyen nekünk is egy Rómánk! a hová örömmel gondolunk, legyen egy nyugpontja szemünknek, a hol magyar s egyuttal protestáns intézmény felett gyönyörködhetik. — A felállítandó egyetem egy oly láncz lesz, mely a magában álló egyenként gyenge kerületeket egy egészszé, erőssé köti, — hogy jövője lesz, — azt csak az bizonyítja legjobban, hogy három millió, kizárólag magyar — mert protestáns honpolgár dédelgetett gyermeke lesz, ha egy Debreczen, egy Pápa, Sárospatak s Nagyenyed — a mult századok történetében közvetve bár, — önállólag s egyenként befolyást gyakoroltak: mily jövője lesz egy közös intézetnek?

Szükségesnek látom végre — az anyagiakra térve át — felállítását a könnyebb taníthatás elérése czéljából. — Jelenleg az ézaristokratia korszakát éljük, — a lángész a legalsó polcz, tán a porból a bitor és bársonyig juthat; mert lerontatott a gát, mely a lángész röptének határt vetett.

Tények mutatják, hogy az ész hercegi polczra emelt s halhátlaná tett a multban — a kitartással párosult akarat a tudomány szerzésével felemelt.

Egyházunk hiveit anyagiakban tulnyomólag korlátozott viszonyoknak kell kijelentünk, úgy, hogy a tehetségek taníthatóság sokszor közös áldozatokkal eszközölhető. — Ily intézmények minden főiskoláinkban megvannak s ápolatnak. — Szegény ifjaink egy jó része képeztetést nem nyerne, ha ezen segély fűnn nem állana, s miután a legutóbbi törvények a bu-

dapesti egyetem monopolizálásával jogakademiáink lételét tették kétségessé, — e károsítás mellett, a legnagyobb erőszakot a tehetségen követték el. Bezárták a szegény, de tehetséges protestáns ifju előtt nemcsak a tudomány diplomát, hanem kivették kezéből a megélhetésre szükséges falat kenyeret — képtelenítették a közpálya választhatásra. — A multban az egyházkerületek által nyújtott segély a szegény ifjut oda segítette, hogy keresetmódot talált, — s hálátlan egyháza s nemzete iránt soha nem lett — mint példák mutatják; most bármily tudomány szomj — tehetség rejlik is benne, a közpályától el van zárva, — mert a budapesti egyetemen segélyt nem kap, — mert végre a mennyit ott tan- és vizsgadíjakra kell fizetni, annyit egész családja tán éven át sem keres; míg egy protestáns egyetem felállításával — eddig gyakorlatilag keresztülvitt tanítási módozataink ott is érvényesülnének, és senki előtt sem záratnék el a mód hazája és vallása boldogítására magát képezhetni.

Nagyon könnyen akadhat a főtiszteletű egyházkerületi gyűlés tagjai közül valaki, a ki mindezen szép tervekre azt mondhatja: hogyan viszzük ki? ez elcsüggedő kérdésre a felelet az: hogy kitartás és buzgalom czélra vezet; fogjon össze Magyarország milliókra menő protestánsa, kívánja egy száj, egy lélekkel, elleneink bármit kövessenek is el, a budapesti egyetemmel egyenjogosultságát okvetlen kinyerendjük.

Budapest, konventi nagy bizottság ülése.

A magyarországi reformált egyházban, a zsinati előmunkálatok tárgyában megbízott konventi nagy bizottság folyó hó 9-kén d. u. 4 órakor kezdette meg tanácskozásait Budapesten. — A 18 tagból álló bizottságból 14-en jelentek meg: névszerint Nagy Péter erdélyi püspök mint elnök, Révész Bálint tiszántuli, Kiss Bertalan tiszamelléki püspök; Beöthy Zsigmond, Mólnár Aladár, Fördös Lajos, Szász Károly, Kiss Áron, Szász Domokos, Gróf Ráday Gedeon, Kolosváry Sándor, Mocsáry Lajos, Fejes István és Tóth Sámuel.

Az albizottsági munkálatok, melyek nyomtatásban megjelentek és az egyes egyházkerületekhez megküldettek vólt, vétettek fel tanácskozási tárgyal. Megjegyzendő, hogy ezen munkálatok közül az egyházalkotmányi törvényterv, az illető albizottság részéről, annak folyó hó 7-én és 8-kán tartott tanácskozásaiban, kiegészítettett a perrendtartással és az egyházi hivatalnokok és tisztviselők eljárását és működését szabályozó törvényjavaslattal s mindkét munkálatnak az indokolása is előkészítettett.

A nagy bizottság természetesen legelőször is a legközelebb tartandó zsinat alakításának és szervezetének szabályozatát vette felülvizsgálat alá; a csekélyebb jelentőségű változásokon kívül nagyobb mérvű módosítások a következők: a zsinati képviselőket a választó kerületben levő minden egyházközségben a lelkészválasztói joggal felruházott egyháztagok választják; tehát mig az előbbeni javaslat szerint a presbyteriumok jogkörébe tartozott a zsinati képviselők választása, ezen tervet szerint minden egyházi adót teljesítő egyháztag részt vevend abban.

Továbbá az albizottsági tervet szerint, az egyházközségek által a zsinati képviselőkre adott szavazatok az egyházkerületeken, az azok által választott bizottság által bontattak volna fel; a nagy bizottság ezt oda módosította, hogy minden választó kerületben alakítani kell egy szavazat felbontó bizott-

ságot, tehát az egyházmegyéken bontatnak a szavazatok fel; egyházkerületenként csak igazoló és bíráló bizottságok szervezendők. Nagy fontosságú javaslatnak jelezhető, hogy a zsinat állandó szervezetében kimondatott, miszerint az elnökök a püspök és főgondnokok közül szabadon választandók a zsinati tagok által. Hanem még a legközelebbi alkotmányozó zsinat elnökségére az van javaslatba hozva, hogy az elnökök a hivatalukra nézve legidősebb püspök és főgondnok legyenek.

A Beóthy Zsigmond ur által készített tervezet a perrendtartásra nézve, azon alakjában amint az albizottság által előterjesztetett, minden változtatás nélkül elfogadtatott. — Nem különben a tisztviselőkre, hivatalnokokra stb. tartozó törvények is. Nevezetes, hogy a „segédgondnok“ név helyett az egyház megyei gondnok czim használata hozatik ajánlatba; az egyházmegyei és egyházkerületi bírák nevezése helyett pedig e. megyei és e. kerületi tanácsosok használata ajánlatik.

A bizottság tanácskozásait vasárnap egész nap tartotta, hétfőre nov. 11-re tüzetett ki az alkotmányi törvényterv tárgyalása. Ennél különösen az erdélyi kerület sajtósága, a többi egyházkerulettől lényegesen eltérő viszonyai veendőek majd komoly figyelembe.

Egy bizottsági tag.

Szent Leány Falva okt. 27.

Ref. templomunk építési munkálatai Isten szent segéd-mével bevégeződtek, úgy hogy ma már a régi helyén egy diszes ima ház s torony falai emelkednek, hirdetve mintegy az Isten jóságát, erejét és hatalmát, s ez Egyháznak vallásosságát, mely Isten dicsőítésére ily házat emelt; s hirdetve Ő Felségének a királynak ez egyház iránti kegyességét. Ki ez imaház építési költségeinek fedezésére még az 1868. évben 300 frtot legkegyelmesebben adományozni méltóztatott, s hirdetve aradmegye lelkes közönségének a szent ügyek iránti buzgólkodását s adakozási készségét, mely adakozás nagyon sokat tett arra nézve, hogy templomunk ma már készen áll, s felszenteltetvén, a használatnak által adathatik.

Mely szentelés okt. 27-én a következő ünnepélyességgel ment végbe. Ugyanis. Először a n. szalontai esperes n. t. Osváth Imre ur nyitotta meg az ünnepélyességet alkalmi előimával, melyben áldást kér hazára, királyra, a kormányra s mindazokra, kik a haza sorsát igazgatják s ennek jóllétéért, boldogságáért és virágzásáért fáradoznak, áldást kér a község és egyház előljáróira s végre az új ima házra; tiszteletes Csák Máté sarkadi lelkész ur tartott azután egyházi beszédet, 1. Kir. 8, 27—30. v. alapján. Ezt követő keresztelés után, — melyet t. Patóh Károly Erdőhegyi lelkész ur telyesített, — következett az Ur vacsora kiszolgáltatása tisztt. Kocsa Károly pankotai ref. lelkész s a nt. esperest ur által, majd később felváltva, úgy hogy a jelen levő lelkész urak közül mindnyájan részesítették a hiveket e szent sakramentomban.

Midőn a hivek mindnyájan részesültek a szent jegyekben, tisztt. Bökényi János Aradi lelkész ur esketett össze egy házaspárt, melynek végeztével, helybeli lelkész tisztt. Nyeste István ur imával rekeszté be az ünnepélyt, mely imában még egyszer meg áldta az ujonnan épült ima házat, lelkész társait s mindenkit ki jelen létével ez ünnep fényét emelte. Bezárólag elénekelte a CXXII. zs. 3 verse: Legyen te kő falaidban.

B o o r Imre tanító.

K Ü L Ö N F É L É K.

— Értésítés! Halotti imádságos könyvem nt. előfizetőit és aláíróit tisztelettel értesitem, miszerint nevezett munkámból már a mennyit ígértem husz iv ki van nyomtatva. Azonban, miután a munka nyolcz ivvel többre terjed mint számított volt, pár heti türelmet kérek. Az ígértnél egy harmadrészeszel nagyobb terjedelmű könyv deczember első felében az illetők kezében lesz. Egyuttal jelentem, hogy miután az eddig megrendelt példányoknál többet köttetek, halotti imádságaimra az előfizetést vagy aláírást deczember hó 5-ig meghosszabbítom. Azontul a munka, könyvárusi kézbe menvén, 80 krajczárral drágább lesz. Felsőbánya nov. 5-kén 1878.

Czelder Márton.

— V e t t e r m ű v e. Megjelent a ker. agg katonának magasztos irányzatu műve „Tanulmányok a szentírás és a tudományok közti állítólagos ellentétekről,“ írta Vetter Antal. Kolosvárt, 1878. 8r. 236 l. Tartalma: A teremtés. Hypothesisek a teremtésről. A kijelentés. A halál. Az özönviz. A világ öröktől fogva való létéről. Az utó világ állapota. Jehovának csodálatos és felséges intézkedései. Az isteni kegynek a tudomány által megállapított bizonyítékai. Gondolatainknak és tetteinknek a világ egyetemenbeni terjeszkedési képessége. A szentírás igazságának bebizonyítása a tudományok által. (XI fejezet.) Üdvözljük az apologetika terén szerzőt a ki a honvéddel a hitvéd (apolegeta) szép nevét egyesíti. A Minucius Felixek kora úgy ujul meg, ha tehetséges világiak is védik a kijelentés ügyét, mely egyszersmind az emberiség ügye. Egyik legérdekesebb olvasmány gyanánt ajánlható hittanulóknak, lelkészeknek, világi képzett embereknek egyaránt.

— E d i n b u r g. A skót szabad egyház új kollégiomában folytatandó tanulmányait, Edinburgba megérkezett Szalay József a b. pesti ref. főiskola végzett növendéke. Ambrus Péter pedig — katonaságügyben haza hivatván — kénytelen volt Edinburgot gyorsan oda hagyni s jelenleg Földesen s. lelkész, így a debreczeni kollégiomtól most egy ifju sincs Edinburgban. A Kálvin feletti emlékbeszéd postán utnak indított Skóciába.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat.

A tiszai ág. hitv. egyházkerület eperjesi tanítóképezdjében egy

tanári állomás

ürülvén meg, — melylyel 1000 frt évi fizetés mellett a vallás, számtan, földrajz, a tótnyelv előadása van összekötve, — annak betöltése végett ezennel pályázat iratik ki. A szakképzettséget tanúsító bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok folyó év deczember 15-kéig a superintendensi hivatalhoz terjesztendők be. — Rozsnyón 1878. nov. 12-kén.

Czékus István,
superintendens.

1—3